

Гуменюк О., к.филол.н., доц.,
Институт филологии КНУ імені Тараса Шевченка

ВОЗМОЖНОСТИ БРАУЗЕРОВ В ОБЛАСТИ КОМПЬЮТЕРНОГО ПЕРЕВОДА

В статье рассматриваются проблемы преподавания современных информационных технологий в переводческой деятельности. Исследование выполнено на материале сетевых средств. Внимание уделяется возможностям и эффективности использования веб-браузеров в области перевода для немецкого и украинского языков и развитию практических способностей студентов в использовании вспомогательного программного обеспечения.

Ключевые слова: сетевые технологии, браузер, закладки, избранное, расширение, дополнение, плагин, переводчик для браузера, кнопка переводчика в браузере, приблизительный и профессиональный перевод.

Humenyuk O., Ph.D, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv

BROWSER CAPABILITIES IN THE FIELD OF COMPUTER- ASSISTED TRANSLATION

The article deals with the problems of teaching modern information technologies in translation activities. This research has been made on the material of network facilities. Attention is paid to the possibility and efficiency of the use of web browsers in the translation for German and Ukrainian and the development of practical skills of students to use complementary software.

Key words: network technologies, browser, bookmarks, favorites, extension, add-on, a plug-in, translator for browser, translation browser buttons, approximate and professional translation.

УДК 81'25=112.2=161.2: 070

Гумінілович М.В., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ ЗАГОЛОВКІВ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ У ПРЕСІ

Стаття присвячена проблемам перекладу заголовків у пресі на прикладі німецької газети "Junge Freiheit" та журналу "Der Spiegel".

Розглядаються граматико-стилістичні особливості заголовків, подається аналіз перекладу окремих заголовків.

Ключові слова: заголовок, публіцистичний стиль, стаття, публіцистика, ЗМІ.

Засоби масової інформації, а особливо преса, стають усе більш досконалими та оперативними, що робить актуальним пошуки шляхів адекватного перекладу мас-медійних текстів. Одне з найскладніших та найвідповідальніших завдань перекладача – переклад заголовка, адже правильно підібраний заголовок не тільки примножує кількість читачів тої чи іншої статті, але й ставить вирішальний акцент на поданій інформації.

Заголовок – це концентроване відображення головної ідеї твору, головної думки автора. Зазвичай він є лаконічним, максимально стислим, чітким та конкретним [1, 145]. Ідеальний заголовок повинен включати в себе такі ознаки: простоту, однозначність, максимальну інформативність, лаконічність, об'єктивне відображення тематичного змісту тексту, самобутність і оригінальність, публіцистичну гостроту й експресивність, виразність почуттів та думок, структурну завершеність та інтонаційну виразність, актуальність і конкретність, відповідність змісту матеріалу, точність термінів [2, 123].

Робота над заголовком, особливо над його перекладом – процес творчий. Зрозуміло, він повинен відповідати певним вимогам. Лише той заголовок здатний привернути увагу читача і створити первісне уявлення про публікацію, який тісно пов'язаний зі змістом і, точніше, безпосередньо впливає з цього змісту.

Представимо кілька прикладів роботи над перекладом заголовка.

"Jäh sind wir aus einem Traum gerissen worden" ("Junge Freiheit" 15. Juni 2005). Заголовок статті – цитата, автором якої є письменник Ен МакЕван. Проте сама стаття – не інтерв'ю, а розгорнуте повідомлення про події, які трапились у Лондоні, а саме – вибухи в метрополітені. Автор статті розмістив у заголовку наведену цитату не випадково, а для того, щоб передати яким неочікуваним та трагічним був для англійців терористичний акт. У самому реченні використаний пасивний стан минулого часу та дієслово "reißen", яке додає більшій експресивності, трагічності. Переклад слова "reißen" – "виривати", "витагувати", в українській мові не може бути поєднаним зі словом "сон". Проте, нейтральне дієслово "розбудити", "будити" ("aufwecken") не передасть повністю настрою речення. Залишається два варіанти для перекладу:

перший – це використати еквівалентний переклад, і зробити акцент на слові "Jäh" ("несподівно") – "Несподівано нас розбудили" (слово "сон" залишати тут немає сенсу, оскільки якогось нового змісту воно не додає), або ж другий варіант – адеватний. Тобто, навпаки, залишити слово "сон": "Раптом наш сон обірвали".

"Der ARD-Antifa" ("Junge Freiheit" 15. Juni 2005). Такий заголовок – надзвичайно яскравий приклад типового заголовка німецької преси. Оскільки основна ознака заголовків – це лаконічність, то дуже часто у них присутні аббревіатури, скорочення, складені іменники, а особливо це стосується німецької мови, у якій із 2-3 слів утворюється одне, яке українською мовою неможливо перекласти одним словом. Схожа ситуація і в наведеному прикладі: аббревіатура ARD означає "Arbeitsgemeinschaft der öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten der Bundesrepublik Deutschland" (Об'єднання громадсько-правових радіостанцій ФРН), а саме назву одного з телевізійних каналів Німеччини). Якщо це словосполучення перекласти українською як "ОРН", то це буде помилкою, адже, як відомо, власні назви не перекладаються. Тому краще всього її транслітерувати як "АРД", а в кінці статті, як виноску, чи в середині в дужках, написати пояснення та переклад цієї аббревіатури.

Іншим каменем спотикання є слово "der Antifa", яке українською перекладається як "антифашист". Варто зазначити, що в самій статті мова йде про нового керівника телевізійного каналу "АРД" Томаса Рота, політкоректного ліберала, якого ще називають "милом" ("Seife") через його надмірну м'якість. Саме тому, у заголовку використали слово "антифашист", просто скорочено. Звичайно, якщо спробувати його транслітерувати чи хоча б максимально точно перекласти українською мовою, вийде незрозуміле для україномовної людини слово "антифа", тому варто залишити перший варіант, тобто "антифашист".

Отже, у результаті перекладу двох слів, заголовок аналізованої статті на українською мовою буде звучати як "Антифашист АРД", або, ще більш точно "Антифашист телеканалу АРД".

"Die PDS führt das Kommando" ("Junge Freiheit" (05/2005)) – заголовок до статті, у якій мова йде про намір Партії Демократичного Соціалізму створити Музей Холодної Війни. Тут, як і в попередньому прикладі, у заголовку фігурує аббревіатура, проте, на відміну від першого заголовка, де вона означала реалію

німецького суспільства (назву телевізійного каналу), яка не може бути зрозуміла пересічному українському читачеві, у наведеному прикладі мова йде про назву відомої німецької партії, тому PDS можна перекласти як ПДС. Проте, необхідно обов'язково розшифрувати аббревіатуру вже в самій статті і написати: "ПДС (Партія Демократичного Соціалізму)". Щодо перекладу фрази *das Kommando führen*, то варто використати прийом граматичної заміни, і використати замість двох слів одне дієслово "командувати". У результаті, переклад заголовка буде звучати так: "ПДС командує".

"Haben Rentner wirklich die größten Wohnungen?". Такий заголовок утворений у формі питання. Отже, перекладаючи, необхідно зберегти його форму. Щодо самого заголовка, то дослівно він перекладається як "Чи дійсно у пенсіонерів найбільші квартири?" Враховуючи, що у статті йде мова про те, що пенсіонери Німеччини, згідно зі статистикою, володіють найбільшими житловими площами, то "найбільші квартири" можна замінити на "житлову площу", тоді заголовок буде звучати так: "Дійсно у пенсіонерів найбільша житлова площа?"

"Versuchte Weltumrundung: Britische Extremradler tödlich verunglückt" ("Spiegel" 18.02.2013). Наведений приклад – заголовок до статті, у якій повідомляється про загибель британського подорожуючого. Перша частина заголовка, тобто *versuchte Weltumrundung*, являє собою дієприкметниковий зворот, який дослівно перекласти українською мовою неможливо. Для *Die Weltumrundung* еквівалентом буде "навколосвітня подорож", а для дієприкметника *versucht*, який має значення недоконаної дії "спробувати, намагатися", найкраще буде слово "спроба", оскільки узус української мови не дає правильного еквівалента наведеному дієприкметнику. Навіть враховуючи заміну однієї частини мови на іншу, це словосполучення не втрачає свого змісту, проте для цього потрібно додати ще дієслово: "Спроба здійснити навколосвітню подорож". У другій частині варто звернути увагу на те, що у реченні випущене дієслово-зв'язка "sein". Така лаконічність є основною ознакою заголовків. "Британський екстремальний велосипедист загинув внаслідок нещасного випадку". Переклад другої частини теж не дослівний. Дієслово *verunglücken* замінено на іменник "нещасний випадок", а дієприслівник *tödlich* – на дієслово "загинути". У результаті заголовок звучить як "Спроба

здійснити навколосвітню подорож: британський екстремальний велосипедист загинув внаслідок нещасного випадку". Як бачимо, український варіант вийшов занадто довгий, тому для перекладацької лаконічності його можна дещо змінити. Наприклад, замість "здійснити навколосвітню подорож" – "об'їхати навколо світу", а "екстремальний велосипедист" на "велосипедист-екстримал". Так, виходить: "Спроба об'їхати світ: британський велосипедист-екстримал загинув внаслідок нещасного випадку".

"Debatte um Kanzlerduell: Die Raab-Republik" ("Spiegel" 18.02.13). Цей заголовок до статті, яка розповідає про кандидата на посаду канцлера Штефана Рааба, складається з двох частин. Проблема першої частини (тобто, першого словосполучення) полягає в тому, що у процесі еквівалентного перекладу в нас вийде "Дебати (або суперечки, дискусія) про дуель на посаду канцлера". Зміст передано, проте варто зазначити, що в українській мові слово "дуель" звучить не дуже доречно, коли мова йде про політику. В українській мові частіше використовуються лексеми "перегони", "змагання", "боротьба". Тому значно краще переклад цього заголовка звучатиме, як "Дискусія щодо боротьби за посаду канцлера: Республіка Рааба". Проте, варто не забути про перекладацьку лаконічність, адже український варіант значно довший за німецький. Так, наприклад, "щодо" замінити на "щодо", а слово "боротьба" взагалі випустити, адже ніякого ключового значення воно не несе. У результаті, отримуємо такий кінцевий варіант перекладу: "Дискусія щодо посади канцлера: Республіка Рааба".

"Das eherne Gesetz der Oligarchie" ("Junge Freiheit" 15.07.2005) – заголовок до статті про кінокритика Роберта Міхельса, який використав фразу, що у заголовку, щодо кінофестивалів у Німеччині. Самий заголовок не є важким для перекладу. Якщо перекласти дослівно – отримаємо "Залізний закон олігархії", проте для того, щоб уникнути русизму ("железный закон"), який в українській мові не вживається, прикметник "залізний" варто замінити на "твердий", що краще підходить до слова "закон". Тому в кінцевому результаті заголовок звучатиме так: "Твердий закон олігархії".

"Das ZDF und die Royals" ("Junge Freiheit" 15.07.2008) – назва до статті, у якій мова йде про королівську сім'ю Великої Британії. Німецькі телеканали, а саме ZDF та ARD, присвячують багато ефірного часу повідомленням на цю тему. Слово "royal", що перекладається як "королівський", – французького походження,

хоча в німецьку мову потрапило з англійської. Як іменник у наведеному заголовку воно означає королівську сім'ю. "Die Royals" – типовий приклад мови преси. Це слово вжито у заголовку для лаконічності (замість "die königliche Familie") та для точності, адже під словом "die Royals" розуміють саме сім'ю королеви Великобританії, натомість "die Königsfamilie" може означати будь-яку королівську родину, тому потрібно було б уточнювати.

Щодо абрєвіатури die ZDF (Zweites Deutsches Fernsehen), яка українською мовою перекладається як ПНТ (Перший німецький телеканал), то варто використати транслітерацію "ЦДФ", а в кінці статті як виноску, чи в середині в дужках, написати пояснення та переклад цієї абрєвіатури. Отже, у результаті ми отримаємо такий переклад заголовка "ЦДФ та королівська сім'я". Проте, у цьому прикладі можливий інший варіант, не такий "сухий". В українській мові замість слово "королева" використовують часто "її Величність", і в пресі його безсумнівно зрозуміють як таке, що стосується королеви Великобританії. Тому, іншим варіантом перекладу заголовка, може стати такий: "ЦДФ та її Величність".

"Ab sofort wird geholt" ("Junge Freiheit" 28. 05.2008) заголовок до статті, яка розповідає про лівого лідера партії СПД (Соціал-демократичної партії Німеччини) Людвіга Штіглера. Проблемою для перекладача може стати дієслово "holzen", яке вжито тут у Präsenz Passive. Пряме значення цього слова – "рубати дерева", "лазити на деревах" і воно, ясна річ, не підходить для перекладу заголовка. Проте у нього є ще два значення (у розмовній мові): 1. "погано працювати"; 2. "грубо грати". Як підказка, у тексті статті є речення, пряма мова Людвіга Штіглера: "Jetzt wird geholt! was heist, auf Argumente und Auseinandersetzung kommt es nicht mehr an, Draufhauen ist angesagt" – "Jetzt wird geholt! що означає, не залежно від аргументів та пояснень, оголошення про нанесення удару". Зі змісту цього речення можна зрозуміти, що "holzen" у заголовку має значення "грубо грати", "наступати", "діяти прямо". Наведений приклад заголовка якнайкраще пояснює, як важливо перед його перекладом прочитати та правильно зрозуміти зміст статті. Як варіанти перекладу можна запропонувати такі: "Відтепер без компромісів!" (адекватний варіант перекладу, дієслово замінене на іменник); "Відтепер діяти прямо!" (поширений адекватний переклад).

Підсумовуючи, можемо зробити такі висновки.

Газетні заголовки в німецькій мові характеризуються певними граматико-стилістичними особливостями:

1. Як правило, у німецьких газетах опускається артикль: *Lebhaftes Echo auf (die) PDS-Vorschläge*. Проте необхідно одразу ж зазначити, що відсутність артикля часто робить зміст заголовка дещо незрозумілим, наприклад:

Kairo ruft Botschafter ab (незрозуміло, відкликають одного посла чи кількох).

2. Для газетних заголовків характерне опущення членів речення.

Wollen keinen Krieg

Mit ehemaliger Schutzkraft

Для лаконічності в заголовках часова форма Perfekt замінюється або часом Imperfekt, або реченням з Partizip II. Інколи така заміна відбувається навіть там, де норми сучасної літературної мови вимагають Perfekt, наприклад: *Künstler X. starb – замість: Künstler X. ist gestorben*.

Partizip II, як відомо, об'єднує в собі якості, які властиві дієслову та іменнику: він має яскраво виражене значення доконаного виду і може виступати означенням. Саме тому в Partizip II поєднується лаконічність форми з експресією змісту. При цьому Partizip II привертає увагу до статті, не розкриваючи її змісту. Ці властивості роблять Partizip II однією з найпоширеніших форм у заголовках.

Entlassen. Beim Stahlkonzern Dortmund-Hörner Hütten Union haben in den letzten Tagen mehr als 100 Arbeiter ihre Kündigung erhalten.

3. Заради мовної економії в сучасних німецьких газетах все частіше використовується прилегли сполучення (appositive Koppelungen), співвідносні з прийменниковими словосполученнями zwischen...und, von...zu, наприклад: *Verhandlungen Wilson-Johnson, Erdölleitung Schwedt-Berlin*.

4. Широко поширеними є заголовки типу:

SPD: Freiheit für politische Häftlinge

Іншими словами: *Sozialdemokratische Partei Deutschlands fordert, dass politische Häftlinge befreit werden* [3, 145].

Мовознавці зазначають, що в сучасній пресі в заголовках все частіше використовується прийменник für у поєднанні з іменником.

Така конструкція замінює більш складні дієслівні конструкції, наприклад:

Zustimmung für Fahrt nach Leipzig.

Труднощі розуміння газетних та журнальних заголовків обумовлені такими причинами:

– тим, що в них допускаються порушення мовних норм (скорочення структури речення, відсутність артиклів, дієслів-зв'язок тощо);

– недостатньо повним та глибоким знанням реалій та культури країни, мовою якої пишуться заголовки;

– проблеми з розумінням фразеологізмів [4, 167].

Братися за переклад заголовка краще після прочитання статті.

Це полегшує розуміння змісту заголовка.

Перекладаючи заголовки, потрібно пам'ятати таке:

1. Повне речення у заголовках (без випущення службових слів, артиклів) зустрічається не дуже часто.

2. Поширені скорочення та аббревіатури.

3. Часто використовуються двокрапки, знак оклику.

4. Заголовком часто стає питальне речення.

5. Широко використовується розмовна лексика та сленг.

6. Найбільш складним у процесі перекладу, очевидно, є випадки, коли в заголовках було використано фразеологізми, гру слів і навмисне змінені сталі вирази, значення яких зрозуміле лише носіям культури країни.

Перспективним вважаємо розширення джерельної бази з метою визначення принципів ефективного перекладу заголовків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Іванов В. Ф.* Техніка оформлення газети: Курс лекцій. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. 2. *Бархударов Л. С.* Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). М., "Международ. отношения", 1975. 3. *Комиссаров В.Н.* Пособие по переводу с английского языка на русский. – "Изд-во лит-ры на иностр. яз.", 1960, ч. 2, М., "Высшая школа", 1965. 4. *Duden.* Die Grammatik der deutschen Gegenwartssprache. – Mannheim: Dudenverlag, 1995. – Bd.4.

Стаття надійшла до редакції 18. 04. 13.

Гуминилович М.В., студ.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

ПРОБЛЕМА ПЕРЕВОДА ЗАГЛАВИЙ С НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА (на материале прессы)

Статья посвящена проблемам перевода заглавий немецкой прессы на примере немецкой газеты "Junge Freiheit" и журнала "Der Spiegel". Рассматриваются грамматико-стилистические особенности заглавий. Представлены примеры анализа отдельных заглавий.

Ключевые слова: заглавие, публицистический стиль, статья, публицистика, СМИ.

Huminilovych M.V., stud.,
Kyiv Taras Shevchenko University

THE PROBLEM OF TRANSLATION OF HEADLINES FROM GERMAN IN THE PRESS

This article is devoted to problems of translation of headlines in a German press with examples from Germany newspaper "Junge Freiheit" and a magazine "Der Spiegel". The analysis of translation of some headlines is carried out. Grammar-stylistic features of headlines are described.

Key words: headline, publicistic style, article, publicism, mass-media.

УДК 81'225/.373.612.2=111.2=161.2

Гусейнов А., студ.,
КНУ імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОЇ МЕТАФОРИ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ П. ЗЮСКІНДА "DAS PARFÜM" ТА ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ)

Дослідження присвячене особливостям перекладу художньої метафори з німецької мови на українську на матеріалі роману П. Зюскінда "Das Parfüm" та його україномовного перекладу, виконаного С. Фрідріхом. У роботі розкрито поняття художньої метафори, з'ясовано її головні компоненти, функції в мові та літературних творах, визначено основні способи відтворення художньої метафори у перекладі.

Ключові слова: художня метафора, художній переклад, точний переклад, субституція, парафраз, компенсація.